

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЭКОЛОГИЯ, ГЕОЛОГИЯ ЖӘНЕ ТАБИҒИ РЕСУРСТАР
МИНИСТРЛІГІ**

«Қазгидромет» РМК

**Тау өзендері бойынша гидрометеорологиялық ақпараттар №49
(Жаңбыр генезисті сел қауіптілігінің күнделікті бюллетені)**

«14» шілдеге 2022 ж.

(бюллетеннің әрекет ету аралығы «13» шілде күні 21 сағаттан «14» шілде күні 21 сағ. дейін 2022 ж.)

құрастырылған уақыты: 13.07.2022 ж.

Мекен жайы : Нұр-Сұлтан қ., Мәңгілік ел, 11/1
Алматы қ., Абай көшесі, 32

Кезекші синоптик:	Сайлыбаева Л.	тел.: 8(7172) 79-83-75	e-mail: ukpp@meteo.kz
Кезекші инженер-гидролог:	Молдағалиева А.	тел.: 8(7172) 79-83-94	e-mail: moldagalieva_a@meteo.kz
СҮЗСББ басшысы:	Яфязова Р.	тел.: 8(727) 267-64-87	e-mail: seli@meteo.kz

**2022 жылғы «14» шілдеге
ҚР таулы аудандары бойынша ауа-райы болжамы**

Іле Алатау	Күндіз аздаған жаңбыр (0,0-0,7 мм). Солтүстік-шығыс желі 9-14 м/с. 2000 м: Ауа температурасы түнде 9-14, күндіз 15-20 градус жылы. 3000 м: Ауа температурасы түнде 4-9, күндіз 9-14 градус жылы.
Күнгеі Алатау	Күндіз аздаған жаңбыр (0,0-0,7 мм). Солтүстік-шығыс желі 9-14 м/с. Ауа температурасы түнде 12-17, күндіз 20-25 градус жылы.
Теріскей Алатау	Күндіз аздаған жаңбыр (0,0-0,7 мм). Солтүстік-шығыс желі 9-14 м/с. Ауа температурасы түнде 8-13, күндіз 19-24 градус жылы.
Жетісу Алатау	Жауын-шашынсыз. Солтүстік-шығыс желі 9-14, кей жерлерде 15-20, екпіні 23-28 м/с. 2000 м: Ауа температурасы түнде 4-9, күндіз 11-16 градус жылы. 3000 м: Ауа температурасы түнде 3-8, күндіз 8-13 градус жылы.
Қырғыз Алатау	Күндіз кей жерлерде жаңбыр (1,0-3,0 мм), найзағай, бұршақ болады. Солтүстік-шығыстан жел соғады, күші 9-14, кей жерлерде 15-20, екпіні 23 м/с күтіледі. Ауа температурасы түнде 9-14, күндіз 24-29 градус жылы болады.
Талас Алатау (Жамбыл облысы)	Күндіз кей жерлерде жаңбыр (1,0-3,0 мм), найзағай, бұршақ болады. Солтүстік-шығыстан жел соғады, күші 9-14, кей жерлерде 15-20, екпіні 23 м/с күтіледі. Ауа температурасы түнде 9-14, күндіз 24-29 градус жылы болады.
Талас Алатау (Түркістан облысы)	Жауын-шашынсыз. Шығыстан жел соғады, күші 5-10 м/с. Ауа температурасы түнде 8-13, күндіз 22-27 градус жылы болады.
Өгем жотасы	Жауын-шашынсыз. Шығыстан жел соғады, күші 8-13 м/с. Ауа температурасы түнде 13-18, күндіз 26-31 градус жылы болады.
Маңғыстау таулары	Жауын-шашынсыз. Жел оңтүстік-шығыстан күші 9-14 м/с. Ауа температурасы түнде 25-30, күндіз 37-42 жылы.
Сауыр	Жауын-шашынсыз. Жел солтүстік-батыстан 9-14, күндіз кей жерлерде 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 8-13, кей жерлерде 17, күндіз 22-27, кей жерлерде 17 жылы.
Тарбағатай	Жауын-шашынсыз. Жел солтүстік-батыстан 9-14, кей жерлерде 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 13-18, кей жерлерде 10, күндіз 25-30, кей жерлерде 20 жылы.
Қазақстандық Алтай	Күндіз кей жерлерде жаңбыр (2-5 мм), найзағай. Жел солтүстік-батыстан 9-14, кей жерлерде 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 10-15, кей жерлерде 18, күндіз 25-30, кей жерлерде 20 жылы.

2022 жылғы 12 шілдедегі жағдай бойынша Іле Алатауының таулы өзендеріне шолу

Өткен тәулікте Іле Алатауының таулы өзендерінде су деңгейінің шамалы ауытқуы байқалды. Есік өзені – Есік ГБ-те су деңгейінің 3 см-ге көтерілуі байқалды. Үлкен Алматы көлінде су деңгейі 25 см-ге көтерілді. Таулардағы температуралық фон 4°C-дан 19°C-ға дейінгі жылу диапазонында сақталады. Нөлдік изотерма теңіз деңгейінен 3768 м биіктікте орналасқан.

Білімқұмарлар үшін селдер туралы мәліметтер

Тарихи анықтама

Шілде-жаңбыр мен гляциалдық генезисті селдердің қалыптасуының ең белсенді кезеңі. 1999 жылдың 14 шілдесінде Беделбай өзенінің алабында (Кіші Алматы өзенінің сол саласы) жаңбыр селі қалыптасты. Орта таулы аймақтың жергілікті бөлігінде өте қатты жауын-шашын түсті. "Медеу" гидропостында 106 мм жауын-шашын тіркелді,

биік таулы аймақта жауын-шашын қатты түрде түскен. Жаңбырдың жаууы топырақтың едәуір алдыңғы ылғалдануы аясында болды. Негізгі селдің пайда болуы шұңқырларда, ал оның дамуы ежелгі моренада пайда болған кесіндіде жүрді. Сел Алматы-Медеу автомобиль жолының бірнеше телімін, электр беру желісін, сумен және газбен жабдықтау жүйесін қиратты. Кіші Алматы өзенінің арнасындағы өтпелі селден қорғау құрылыстарының арқасында ірі кесектер мен сел массаларының тастары тоқтады, бұл сел сипаттамаларын азайтты.

Балшық бұлтпен көмкерілген селдің сел қоймасына кіруі

1973 жылдың 15 шілдесінде Тұйықсу мұздығындағы №2 көлдің жарылуы нәтижесінде Кіші Алматы өзенінің алабында гляциалдық сел қалыптасты. Жарылған көлдің көлемі 225 мың м³, серпінді су тасқынының максималды шығыны - шамамен 350 м³/с. Сел ағыны Медеу сел қоймасына шамамен 10 мың м³/с шығынмен, көлемі – 3,8 млн м³ және сел массасының тығыздығы-2390 кг/м³ кірді. Селді қалыптастыруға қатысқан кеуек судың көлемі жарылған көл суының көлемінен 2 есе асып түсті. Нәтижесінде сел көлемі шамамен 3 есеге өсті. Толықтай мына кітаптан оқуға болады: Яфязова Р.К. «Природа селей Заилийского Алатау. Проблемы адаптации». – Алматы, 2007. – 158 б.

**Іле Алатауының таулы өзендерінің режимі туралы мәліметтер
2022 ж. "13" шілдеге**

№	Өзен	Пункт	Биіктік, м	Ауа температурасы, °С			Жауын-шашын, мм		Су деңгейі, см		Су өтімі, м ³ /с			Тәуліктегі су деңгейінің өзгерісі (8 сағ.), см	Лай- лылық
				Макс. 12.07	Мин. 13.07	08 сағ. 13.07	Күн. 12.07	Түн. 13.07	Орт. 12.07	08 сағ. 13.07	Орт. 12.07	Макс. 12.07	08 сағ. 13.07		
1	К. Алматы	Мыңжылқы М	3017	17.5	8.8		4.8							*	*
2	К. Алматы	Мыңжылқы ГБ	3017			4.0			271	270				0	*
3	К. Алматы	Тұйықсу а. ГБ	2466			10.0			623	623	3.44	3.44	3.44	0	*
4	К. Алматы	Шымбұлақ М	2200	17.5	8.8		1.5							*	*
5	К. Алматы	Сарысай ГБ	1928			12.0			277	277	3.15	3.15	3.15	0	0
6	К. Алматы	Медеу ГБ	1700			13.0	0.3		113	113				0	0
7	Батарейка	Просвещенец ГБ	1569			14.0			51	51				0	0
8	К. Алматы	Алматы қ. ГБ	1179			15.0			191	190	1.87	2.00	1.75	0	0
9	Бұтақ	Бұтақ ГБ	1475			19.0			248	248				0	0
10	Ү. Алматы	көл. 1.1 км жоғарыдағы ГБ	2654						321	320	4.01	4.32	3.70	0	*
11	Ү. Алматы	Проходной ө. 2 км жоғарыдағы ГБ	1471			18.0			281	281				0	*
12	Құмбел	Устье ГБ	2150			13.0			68	67				0	*
13	Проходная	Устье ГБ	1422			14.0			287	285	2.54	2.80	2.28	0	*
14	Терісбұтақ	Устье ГБ	1362			14.0			216	215	0.89	0.92	0.87	0	*
15	Қаскелең	Қаскелең ГБ	1133			18.0			292	291	6.93	6.73	6.73	-1	
16	Түрген	Таутүрген ГБ	1054			18.0			115	115	1.0	1.02	0.94	-2	*
17	Есік	Есік қ. ГБ	1279			16.0			219	220				+3	*
18	Талғар	Талғар ГБ	1199			17.0			331	329				0	2
19	Үлкен Алматы көлі	«Көлдің солтүстік жағалауында ГБ»	2500	14.7	4.7		1.8		214	232				+25	*

Ескертпе:

* - деректер жоқ

Қазақстан аумағы бойынша жаңбыр генезисті сел қауіптілігі туралы Кеңес беру

«14» шілдеге 2022 ж.

Облыстар	Сел қауіпті аудандар	Гидрометеорологиялық жағдай
Алматы	Іле Алатауы	Маусымдық қар сызығы климаттық қар сызығына жақын. Мұздықтарда қар жамылғысының еруі жалғасуда. Орта таулы аймағында топырақтың ылғалдануы жоғары; биік таулы аймақта мүмкін болатын шекті мәнге жақындауда. Күндіз аздаған жаңбыр (0,0-0,7 мм). Мұндай жауын-шашынның түсуі жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға алып келмейді.
	Күнгей Алатауы	
	Теріскей Алатауы	
Жетісу	Жетісу Алатауы	Мұздықтарда қар жамылғысының еруі жалғасуда. Жауын-шашын күтілмейді. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
Жамбыл	Қырғыз Алатауы	Мұздықтарда қар жамылғысының еруі жалғасуда. Күндіз кей жерлерде жаңбыр (1,0-3,0 мм), найзағай, бұршақ күтіледі. Мұндай жауын-шашынның түсуі жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға алып келмейді.
	Талас Алатауы	
Түркістан	Талас Алатауы	Жауын-шашын күтілмейді. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
	Өгем жотасы	
Маңғыстау	Маңғыстау таулары	Жауын-шашын күтілмейді. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
Абай	Тарбағатай	Жауын-шашын күтілмейді. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
Шығыс Қазақстан	Сауыр	Мұздықтарда қар жамылғысының еруі жалғасуда. Жауын-шашын күтілмейді. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
	Қазақстандық Алтай	Мұздықтарда қар жамылғысының еруі жалғасуда. Күндіз кей жерлерде жаңбыр (2,0-5,0 мм), найзағай. Мұндай жауын-шашынның түсуі жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға алып келмейді.